

*Svetové združenie bývalých
československých politických väzňov*

Nám. sv. Egídia 102/14

058 01 Poprad

22.10.2013

Vážený pán Bednár,

dňa 11.6.2012 ste zaslali poslaneckému klubu OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OĽaNO) list, ktorého obsahom bol predovšetkým návrh na prijatie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Už v čase prijatia Vášho listu bolo avizované, že Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) pripravuje legislatívny návrh týkajúci sa tejto problematiky, keďže vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) sa v Akčnom pláne boja proti podvodom, schválenom v máji 2012, zaviazala predložiť novú právnu úpravu trestnej zodpovednosti právnických osôb do konca roku 2013.

V tomto duchu sme vám minulý rok tiež zaslali krátku odpoveď s tým, že mienime v najbližšom období spracovať podrobnejšiu analýzu týkajúcu sa tejto problematiky vrátane Vami nastolených otázok. Zároveň sme pozorne sledovali postup ministerstva, ktoré malo už v polovici tohto roka podľa plánu legislatívnych úloh vlády predložiť návrh zákona, ktorým by bola trestná zodpovednosť právnických osôb do slovenského právneho poriadku zavedená.

Bohužiaľ musíme skonštatovať, že k dnešnému dňu ešte stále nebol k dispozícii legislatívny návrh, ktorý by aj s prihliadnutím na Vaše pripomienky mohli poslanci za OĽaNO formou pozmeňujúcich a doplňujúcich návrhov skvalitniť. Podľa najnovších informácií z ministerstva by návrh zákona mal byť predložený do parlamentu v náhradnom termíne do konca tohto roka.

V takejto situácii považujeme za správne Vám poskytnúť aspoň čiastočnú právnu analýzu tejto problematiky, v ktorej reagujeme aj na Vaše odporúčania a návrhy.

Veríme, že poskytnutá odpoveď vo forme analýzy bude pre Vás užitočná.

Na záver dodávame, že problematiku právnej zodpovednosti nie je možné považovať z našej strany za uzavretú. Ak vláda splní svoje predsavzatia a do konca roka 2013 predloží legislatívny návrh týkajúci sa tejto problematiky, sľubujeme Vám, že poslanecký klub OĽaNO bude tomuto návrhu venovať zvýšenú pozornosť.

S úctou

Ing. Tatiana Kratochvílová

tajomníčka

OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti

TRESTNOPRÁVNÁ ZODPOVEDNOSŤ PRÁVNICKÝCH OSÔB

PRÁVNÁ ANALÝZA

OBSAH PODNETU

➤ *Svetové združenie bývalých československých. politických väzňov* vo svojom podnete uviedlo nasledovné argumenty podporujúce prijatie nových legislatívnych opatrení v oblasti trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb:

- ✓ „Trestná zodpovednosť právnických osôb na Slovensku neexistuje a Zákon o preukazovaní pôvodu majetku, ktorý nadobudol účinnosť 1. 1. 2011, je len čisto formálny, v praxi neúčinný a bezzubý.“
- ✓ „Finančná polícia a orgány činné v trestnom konaní majú týmto zákonom naďalej zviazané ruky, pretože existuje množstvo spôsobov, ako možno tento zákon obísť. Na rozdiel od Talianska, či iných štátov EÚ, kde štát štandardne zabavuje bankové účty, nehnuteľnosti vrátane firiem, barov, hotelov či reštaurácií osobám, ktoré tento majetok nadobudli v rozpore so zákonom, na Slovensku sa obdobný postup neuplatnil ani v prípade mafiánov a viacnásobných vrahov, ktorí naďalej podnikajú prostredníctvom správcov svojho majetku.“
- ✓ „Ak má štát získať nezákonne nadobudnutý majetok späť do svojho vlastníctva a na reštrikcie nemajú naďalej doplácať len radoví občania, je nevyhnutným prijatie účinnej legislatívy umožňujúcej trestnú zodpovednosť právnických osôb – tak, ako je tomu v civilizovaných krajinách vo svete a v prevažnej väčšine štátov EÚ.“
- ✓ „Súčasná ekonomická situácia v Eurozóne s nepredvídateľným vývojom smerujúcim k hospodárskej katastrofe, si doslova vynucuje prijatie mimoriadnych opatrení, akými je trestná zodpovednosť právnických osôb.“
- „Podmienkou zmysluplnosti tohto zákona sú:
 - retroaktivita od 1. 1. 1990
 - maximálne zameranie na využitie inštitútu vysokých pokút
 - inštitút prepadnutia majetku, tak ako je tomu v zahraničí
 - riešenie trestnej zodpovednosti aj u právnych nástupcov právnických osôb.“

SÚČASNÝ STAV V SLOVENSKOM PRÁVNOM PORIADKU

➤ Slovenská republika má v súčasnosti zavedenú „nepravú (nepriamu) trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb,“ ktorej hmotnoprávny základ je v zákone č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

➤ Hlavným znakom súčasnej právnej úpravy je absencia trestu pre právnické osoby a možnosť uloženia len ochranného opatrenia.

➤ „Pracovná skupina OECD pre boj proti podplácaniu zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách prijala 15. júna 2012 na plenárnom zasadnutí hodnotiacu správu Slovenskej republiky v rámci Fázy 3 hodnotení zameranú na praktické vykonávanie Dohovoru OECD o boji s podplácaním zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách. Najzávažnejším zisteným nedostatkom je dlhodobá absencia efektívnej zodpovednosti právnických osôb v právnom poriadku Slovenskej republiky. OECD v hodnotiacej správe vzala na vedomie, že vláda Slovenskej republiky sa v Akčnom pláne boja proti podvodom, schválenom v máji 2012, zaviazala predložiť novú právnu úpravu trestnej zodpovednosti právnických osôb do konca roku 2013.“ (Správa uverejnená na portáli Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, dňa 20. 6. 2012).

ZAMÝŠĽANÉ OPATRENIA VLÁDY SR

➤ Vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda SR“) sa vo svojom *Programovom vyhlásení vlády na roky 2012 až 2016* zaviazala účinne, nekompromisne a systematicky bojovať proti daňovým podvodom.

➤ V nadväznosti na Programové vyhlásenie vlády na roky 2012 až 2016 prijala vláda SR *Akčný plán boja proti daňovým podvodom*, v ktorom sa zaviazala v rámci druhej etapy opatrení účinných najneskôr od 1. októbra 2013, priať do 30.6. 2013 opatrenia vedúce k zavedeniu právnej zodpovednosti právnických osôb.

➤ V *Uznesení vlády Slovenskej republiky č. 137 z 20. marca 2013 k návrhu opatrení na zabezpečenie plnenia odporúčaní prijatých Pracovnou skupinou OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách pre Slovenskú republiku v rámci Fázy 3 hodnotení* uložila vláda SR v rámci bodu C.14. povinnosť ministromi spravodlivosti predložiť do legislatívneho procesu návrh právnej úpravy trestnej zodpovednosti právnických osôb pri zohľadnení kritérií obsiahnutých v hodnotiacej správe SR, v termíne do 30. júna 2013 (v súlade s uznesením vlády SR č. 235/2012).

➤ Stav plnenia úlohy uloženej v uznesení č. 137 je nasledovný: Úloha nie je nateraz splnená. Sekcia legislatívy Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky pripravuje

návrh osobitného zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorý je v štádiu rozpracovania so snahou o jeho finalizáciu v čo najkratšom termíne – predpoklad na finalizáciu paragrafového znenia návrhu zákona je september 2013. Následne sa plánuje vykonať analýza potreby legislatívnych zmien ostatných platných právnych predpisov a zákon predložiť do legislatívneho procesu – predpoklad október 2013. (podľa informácií zo Správy o plnení opatrení na zabezpečenie odporúčaní prijatých Pracovnou skupinou OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách pre Slovenskú republiku v rámci Fázy 3 hodnotení)

➤ V Správe o plnení opatrení na zabezpečenie odporúčaní prijatých Pracovnou skupinou OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách pre Slovenskú republiku v rámci Fázy 3 hodnotení konštatuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky v rámci Hodnotenia plnenia odporúčaní uložených Slovenskej republike na plenárnom zasadnutí Pracovnej skupiny OECD pre podplácanie zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách dňa 13. júna 2013 nasledovne: „V dňoch 11.-14. júna 2013 sa uskutočnilo v Paríži plenárne zasadnutie Pracovnej skupiny OECD pre podplácanie zahraničných verejných činiteľov v medzinárodných obchodných transakciách (ďalej ako „WGB“).

Na tomto zasadnutí bolo pre Slovenskú republiku najdôležitejším bodom prerokovanie ústnej správy (Oral Report) Slovenskej republiky o plnení odporúčaní WGB v rámci Fázy 3 hodnotení po uplynutí jedného roka od hodnotenia. Správu odprezentovala zástupkyňa Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorej boli následne kladené otázky k plneniu jednotlivých odporúčaní a to postupne predsedníctvom, hodnotiteľskými krajinami (Nórsko a Turecko) a ostatnými delegátmi zúčastnených krajín. Najväčším problémom zostalo niekoľkoročné neriešené odporúčanie WGB na zavedenie efektívnej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Zástupkyňa Ministerstva spravodlivosti SR vysvetlila, aké kroky boli uskutočnené od posledného zasadnutia WGB a od hodnotenia v júni 2012. Vysvetlila, že bola zriadená pracovná skupina ministrom spravodlivosti, ktorá má za úlohu pripraviť návrh nového osobitného zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb a taktiež uviedla, že vláda sa dôsledne oboznámila s odporúčaniami 3. Fázy hodnotenia a na tomto základe prijala uznesenie č. 137/2013 s konkrétnymi úlohami adresovanými 11 zodpovedným subjektom spolu s termínmi na splnenie týchto úloh.

Predseda WGB napriek tomu vyjadril veľkú nespokojnosť s doteraz nesplnenou kľúčovou úlohou, ktorou je prijatie legislatívny upravujúcej trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb. Zástupkyňa MS SR bolo položených niekoľko priamych otázok, napr. koľko krát sa pracovná skupina stretla, či existuje už nejaký písomný návrh tohto zákona a čo konkrétne táto pracovná skupina zatiaľ vykonala. V odpovedi bolo prezentované, že písomný návrh nového zákona nie je zatiaľ pripravený z dôvodu, že sa čakalo na hodnotenie českej legislatívy, ktoré sa uskutočnilo na WGB v marci 2013 a ktorej legislatívna úprava tejto problematiky bude pre SR inšpirujúca.

Návrh nového zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, vzhľadom na prebiehajúce analýzy, síce nebude predložený do legislatívneho procesu do konca júna 2013, úloha však bude splnená v náhradnom termíne do konca decembra 2013. Následne na to predseda WGB upozornil na reálne hroziacu možnosť otvorenia Fázy 3Bis hodnotenia Slovenskej republiky, čo by znamenalo značné finančné výdavky na strane Slovenskej republiky, nakoľko Slovenská republika by hradila všetky náklady spojené s týmto hodnotením. Pristúpenie k Fáze 3bis hodnotenia je riešenie, ktoré je pre

krajinu zahanbujúce, nakoľko je to krajné a posledné riešenie. Po nesplnení odporúčania ani v tejto fáze hrozí krajine vylúčenie z WGB.

Na odvrátenie hroziacej možnosti Fázy 3bis zástupkyňa MS SR uviedla, že otvorenie Fázy 3bis hodnotenia Slovenskej republiky by zrejme nebolo efektívnym a účelným riešením a viedlo by iba k zbytočným nákladom zo strany OECD, ako aj zo strany Slovenskej republiky. Ďalej uviedla, že vhodnejším riešením sa javí zaslanie osobného listu predsedu WGB predsedovi vlády SR s vysvetlením situácie a s poukázaním na potrebu urýchleného riešenia problémovej otázky zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb. Slovenská delegátka zdôraznila, že Slovenská republika berie odporúčania WGB veľmi zodpovedne, má eminentný záujem nevyhovujúci stav napraviť a okamžite riešiť.“

PODROBNÁ ANALÝZA

TEORETICKO-PRÁVNA ANALÝZA INŠTITÚTU PRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSÔB

➤ Trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb je špecifickým problémom predovšetkým v kontinentálnych právnych systémoch, keďže jej prijatie je v rozpore s existujúcimi zásadami trestného práva - „narušuje storočiami uznávanú zásadu európskeho kontinentálneho práva, že trestná zodpovednosť je zodpovednosťou individuálnou, zodpovednosťou fyzickej osoby. Trestné právo kontinentálneho typu od počiatku 19. storočia počítalo s páchatelom ako fyzickou osobou, teda bytosťou z mäsa a kostí, bytosťou mysliacou, cítiacou, vôľovou, a nie bytosťou neviditeľnou a nemateriálnou. Zavedenie pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb je v priamom rozpore so samotnými základmi trestnej zodpovednosti v kontinentálnom systéme právnej kultúry (pojmem páchatel, spolupáchatelstvo, inštitút zavinenia, systém okolností vylučujúcich protiprávnosť, poňatie trestu ako individuálnej sankcie ukladanej výlučne fyzickej osobe, kolízia s účelom trestu ako prostriedkom pre nápravu a prevýchovu páchatela, otázka výkonu trestu, atď.) Zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb je prielomom do integrity ustáleného klasického systému trestnej zodpovednosti a ako každý podstatný zásah do nejakého systému môže spôsobiť jeho oslabenie, nestabilitu alebo dokonca jeho zrušenie.“ (Jelínek, J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2012, 208 s.). Túto zásadu je možné interpretovať aj v kontexte anglického citátu „no soul to be damned, no body to be kicked,“ ktorá poukazuje na skutočnosť, že zavinenie je štandardne vnímaný ako duševno-psychický (soul) a vôľový vzťah páchatela k spáchanému trestnému činu. Pri absencii vôľového elementu nie je možné preukázať existenciu páchatela, ktorého by bolo možné potrestať (no body to be kicked).

➤ Kontinentálne právne systémy, vrátane slovenského právneho systému, sú budované na rímskej zásade „societas delinquere non potest,“ ktorej obsahom je tvrdenie, že spoločnosť (korporácia) nemôže konať protiprávne.

➤ Naopak, dlhodobá tradícia korporatívnej trestnej zodpovednosti existuje v anglo-amerických právnych systémoch. V anglo-americkej jurisprudencii sa k teoretickému zdôvodneniu trestnoprávneho zavinenia právnických osôb využíva tzv. *identifikačná teória*. Podľa tejto teórie je možné nositeľov rozhodnutí v rámci právnickej osoby z právneho

pohľadu považovať za identických s touto právnickou osobou. Právnická osoba potom zodpovedá za protiprávne konanie svojich pracovníkov, pokiaľ toto konanie patrí do rámca jej pôsobnosti. Na túto teóriu nadväzuje teoreticko-právny koncept „organizačnej viny,“ ktorý tvrdí, že právnická osoba je schopná protiprávne konať aj v prenesenom zmysle (tzv. odvodenú schopnosť konať, nakoľko za firmu koná jej zástupca). „Z toho sa vyvodzuje záver, že ak je právnická osoba schopná konať, môže pritom porušiť svoje povinnosti, za čo musí niesť zodpovednosť. Je teda schopná viny, pričom však nejde o vinu v bežnom ponímaní, ale o tzv. organizačnú vinu, ktorá nemá žiadny psychologický obsah. Podľa nemeckých teoretikov subjektívnu stránku trestného činu právnickej osoby tvorí tzv. „vina vedenia podniku“, ktorej obsahom je chybný výkon tzv. rizikového manažmentu, t. j. chybné zoládnutie vyššieho rizika vyplývajúceho z činnosti podniku, ktoré vedie k sociálnym poruchám.“ (Dôvodová správa k vládnemu návrhu z roku 2004).

➤ „Myšlienka trestnej zodpovednosti právnických osôb sa postupne presadila vo viacerých krajinách kontinentálnej Európy. V roku 1982 ju zaviedlo Portugalsko, v roku 1994 Francúzsko, v roku 1995 Fínsko, roku 1996 Dánsko a Holandsko a v roku 1999 Belgicko a Slovinsko. Anglické trestné právo pozná trestnú zodpovednosť právnických osôb už od polovice minulého storočia, pričom trestná zodpovednosť právnických osôb je všeobecne uznávaná aj v USA.“ (Dôvodová správa k vládnemu návrhu z roku 2004).

➤ Relevantné dôvody k zmene v slovenskom právnom systéme:

- kontinuálny nárast počtu právnických osôb pôsobiacich v oblasti ekonomiky;
- prienik podnikateľskej činnosti s protiprávnym konaním;
- právnické osoby vystupujú stále častejšie ako nástroje páchania závažnej trestnej činnosti;
- globálna zmena paradigmy (postupné prijatie trestnoprávnej zodpovednosti PO vo väčšine členských štátov EÚ – príklon k anglo-americkej doktríne),
- globalizácia ekonomiky a potreba harmonizácie právnej úpravy;
- existencia viacerých medzinárodných zmlúv, ktorých signatárom je aj Slovenská republika a ktoré predpokladajú existenciu/zavedenie trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb (napr. Dohovor o počítačovej kriminalite);
- súčasné modely riadenia spoločností zameraných na decentralizáciu a autorizáciu pracovných skupín vedú k tzv. organizovanej nezodpovednosti, ktorej prevencia a postihovanie nie je možné, ak sa pridriavame zásady individuálnej právnej zodpovednosti. Čím je silnejšia podniková decentralizácia a funkčná diferenciácia, tým je náročnejšia identifikácia osoby vinníka. Tento fakt je dôvodom pre zavedenia trestnej zodpovednosti právnickej osoby nezávisle na tradičnom princípe zavinenia, resp. na pragmatickom rozšírení pojmu viny;
- nedostatky plynúce zo špecifik administratívno-právnej regulácie (roztrieštenosť, nejednotnosť, komplikovanosť a absenciu úpravy všeobecných materiálnoprávnych inštitútov nedokonalosť procesnej úpravy,...)

TEORETICKÉ KONCEPCIE TRESTNOPRÁVNEJ ZODPOVEDNOSTI:

A) *Pravá trestná zodpovednosť*

- právnickým osobám sú ukladané trestné sankcie priamo v trestnom konaní
- zodpovednosť je upravená priamo v trestnoprávnom kódexe alebo v osobitnom zákone
- príklady: *Francúzsko, Holandsko, Dánsko, Fínsko, Nórsko, Estónsko, Litva, Česká republika, Maďarsko, Rakúsko*

B) *Nepravá trestná zodpovednosť*

- v právnom poriadku nie je priamo zakotvená trestnoprávna zodpovednosť právnických osôb, ale zákon napriek tomu umožňuje uložiť právnickým osobám trestnú sankciu v podobe ochranného opatrenia
- príklady: *Španielsko, Slovensko*

C) *Iná zodpovednosť (napr. administratívna)*

- regulácia protiprávneho konania právnickej osoby iným spôsobom než trestnoprávnym (najmä prostriedkami správneho práva)
- príklad: *Nemecko*

LEGISLATÍVA V SÚVISLOSTI S PRÁVNOU ZODPOVEDNOSŤOU PRÁVNICKÝCH OSÔB

Historický exkurz: neschválené návrhy zákonov obsahujúce ustanovenia o trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb

1. Vládny návrh z roku 2004

- Dátum doručenia do NR SR: 23. 4. 2004, parlamentná tlač 656.
- **Tento návrh zákona bol koncipovaný na princípe pravej trestnej zodpovednosti.**
- Problematika trestnej zodpovednosti právnických osôb bola na odbornej a legislatívnej úrovni riešená v rámci širšej diskusie v súvislosti s pripravovanou rekodifikáciou trestného práva v roku 2004 - vládny návrh rekodifikovaného Trestného zákona, ktorý bol predložený do Národnej rady Slovenskej republiky dňa 23. apríla 2004, obsahoval ustanovenia o trestnej zodpovednosti právnických osôb.
- Podstatou tohto návrhu bolo vymedzenie trestných činov, ktorých sa v zmysle § 123 ods. 3 mohla právnická osoba dopustiť: právnická osoba mala byť zodpovedná za všetky trestné činy s výnimkou tých, kde sa *vyžadoval špeciálny alebo konkrétny subjekt* (teda subjekt,

pri ktorom sa vyžaduje osobitná vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie, napr. matka narodeného dieťaťa alebo vojak).

➤ Samotný inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb bol upravený v piatej hlave všeobecnej časti návrhu a obsahoval *originálnu trestnú zodpovednosť právnických osôb za chybné a nesprávne konanie jej vedenia*. Z trestnej zodpovednosti právnických osôb mali byť vyňaté štát, štátne orgány, obce a vyššie územné celky (túto skutočnosť odôvodnil predkladateľ argumentom, že „*štát nemôže trestať sám seba*“).

➤ Osobitne je vhodné uviesť, že tento návrh zavádzal nasledovné tresty pre právnické osoby:

- *peňažný trest, so spodnou hranicou 500 tisíc slovenských korún a hornou hranicou 500 miliónov slovenských korún,*
- *trest zrušenia právnickej osoby,*
- *trest prepadnutia majetku,*
- *trest prepadnutia veci,*
- *trest zákazu vymedzenej činnosti,*
- *trest zákazu alebo obmedzenie prijímať verejné dotácie alebo subvencie,*
- *trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní.*

Okrem uvedených trestov obsahoval návrh aj ochranné opatrenia:

- *zhabanie veci,*
- *súdny dohľad nad činnosťou právnickej osoby.*

➤ Pri posudzovaní sankčnej problematiky je nutné pripomenúť, že návrh zákona vyňal niektoré subjekty z pôsobnosti zákona – v zmysle príslušných ustanovení nebolo umožnené uložiť *politckej strane alebo hnutiu alebo právnickej osobe, ktorá je zriadená zákonom (napr. odborovým organizáciám a verejnoprávnym inštitúciám)* trest zrušenia právnickej osoby, trest prepadnutia majetku a trest zákazu činnosti, rovnako ako ani jedno z dvojice ochranných opatrení.

➤ Čo sa osobnej pôsobnosti zákona týka, návrh zavádzal trestnoprávnu zodpovednosť právnickej osoby v prípade, ak spáchaný trestný čin vykonal:

- *štatutárny orgán alebo člen,*
- *člen dozorného orgánu, alebo*
- *iná osoba oprávnená konať za právnickú osobu.*

➤ Dňa 8.2.2005 bol tento návrh navrhovateľom vzatý späť.

2. Vládny návrh z roku 2005

➤ Dátum doručenia do NR SR: 28. 2. 2005, parlamentná tlač 1061.

➤ **Tento návrh zákona bol koncipovaný na princípe pravej trestnej zodpovednosti.**

➤ Predkladaný návrh zákona predstavoval prepracovanú verziu zákona z roku 2004. Problematika trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb zostala vo viacerých bodoch zachovaná, pričom najzávažnejšie zmeny sa týkali vymedzenia trestných činov, ktorých sa môže právnická osoba dopustiť. Zatiaľ, čo predchádzajúci zákon umožňoval potrestať právnickú osobu za všetky trestné činy (s výnimkami, ktoré boli uvedené v predchádzajúcom texte), tento vládny návrh obsahoval taxatívny výpočet trestných činov, ktorých sa právnická osoba môže dopustiť.

➤ V tomto osobitnom katalógu trestov sa nachádzali napr. *nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 181 a § 182, obchodovanie s ľuďmi podľa § 188, neoprávnené obohatenie podľa § 235, podielníctvo podľa § 240, legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 242 a § 243, poškodzovanie a zneužitie záznamu na nosiči informácií podľa § 256, poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločností podľa § 270 a § 271, falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov podľa § 279, 281, porušovanie práv k ochrannej známke, označeniu pôvodu výrobku a obchodnému menu podľa § 290, porušovanie priemyselných práv podľa § 291, porušovanie autorského práva podľa § 292, všeobecné ohrozenie podľa § 293, nedovolené ozbrojovanie a obchodovanie so zbraňami podľa § 303 a § 304, založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny podľa § 305, nedovolená výroba a držanie jadrových materiálov, rádioaktívnych látok a vysoko rizikových chemických látok podľa § 307 a § 308, ohrozenie a poškodenie životného prostredia podľa § 309, prijímanie úplatku podľa § 337, § 338, § 339 a § 340, podplácanie podľa § 341, § 342, § 343 a § 344, marenie spravodlivosti podľa § 353, prevádzachtvo podľa § 364 a § 365, kupliarstvo podľa § 376, výroba detskej pornografie podľa § 377 alebo aj terorizmus podľa § 427.*

➤ Na základe spoločnej správy výborov však bola pri schvaľovaní Trestného zákona z návrhu trestná zodpovednosť právnických osôb **vypustená**. Tento krok bol odôvodnený tým, že zavedením zodpovednosti právnických osôb by sa zaviedol **kolektívny trest** aj pre zamestnancov právnickej osoby, ktorí nie sú zodpovední za protiprávne konanie štatutárnych orgánov. Taktiež by mohlo ísť o porušenie zásady „nie dvakrát v tej istej veci“ a rovnosti trestno-právnej zodpovednosti subjektov.

3. Návrhy zákonov z roku 2006

➤ Dátum doručenia do NR SR: 23.2.2006, parlamentná tlač 1523 (návrh poslancov: M. Demeterová, J. Drgonec, M. Fronc, A. Hajduk, P. Hrušovský, D. Lipšic, J. Miklušičák, P. Minárik, V. Palko, A. Přidal, M. Sabolová, J. Šimko).

➤ Dátum doručenia do NR SR: 24.2.2006, parlamentná tlač 1507 (vládny návrh).

➤ **Tieto návrhy zákonov boli koncipované na princípe pravej trestnej zodpovednosti.**

➤ Keďže v schválenom znení Trestného zákona prijatého v roku 2005 nebola zahrnutá trestná zodpovednosť právnických osôb, v roku 2006 boli do Národnej rady Slovenskej republiky predložené dva, obsahovo veľmi blízke návrhy – jedným bol návrh skupiny poslancov a druhým vládny návrh.

➤ Oba návrhy zákonov boli zo systematického hľadiska koncipované do troch častí – všeobecnej (*hmotnoprávnych ustanovení*), konania (*procesných ustanovení*) a spoločných, prechodných a záverečných ustanovení. Tieto návrhy, rovnako ako predchádzajúci vládny návrh, využili taxatívny výpočet trestných činov z osobitnej časti Trestného zákona, za ktoré mohla byť zodpovedná právnická osoba. Z pohľadu sankčného aparátu preberali oba návrhy tresty a ochranné opatrenia z predošlých vládnych návrhov, s rozšírením o **trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku**.

➤ Ani jeden z návrhov nezískal dostatočnú podporu pri hlasovaní poslancov na schôdzi Národnej rady Slovenskej republiky.

4. *Vládny návrh z roku 2008*

➤ Dátum doručenia do NR SR: návrh bol predložený len na rokovanie vlády Slovenskej republiky, do Národnej rady Slovenskej republiky predložený nebol.

➤ **Tento návrh zákona bol koncipovaný na princípe nepravej trestnej zodpovednosti.**

➤ Návrh Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky po prvý krát naznačil, že jednou z možných zákonných úprav je aj **model nepravej trestnoprávnej zodpovednosti** právnických osôb, ktorý môže byť inšpirovaný španielskou právnou úpravou. V tomto duchu obsahoval návrh možnosť sankcionovať právnickú osobu jedným z dvoch ochranných opatrení: **zhabaním finančných prostriedkov** a **zhabaním majetku**.

➤ Vláda materiál neschválila a k bodu o tomto návrhu zákona prerušila rokovanie.

Platná právna úprava v podmienkach Slovenskej republiky

A. **Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon**

➤ Dátum doručenia do NR SR: 12. 2. 2010, parlamentná tlač 1487.

➤ Dátum schválenia NR SR: 27. 4.2010

➤ Dátum uverejnenia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky: 25. 5. 2010 ako *zákon č. 224/2010 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

➤ Trestný zákon vychádza z koncepcie „*nepravnej trestnej zodpovednosti*“, ktorá v praxi znamená, že súd môže právnickej osobe uložiť len „*kvázi trestnoprávnu*“ sankciu (ochranné opatrenie) a to len v trestnom konaní vedenom voči fyzickej osobe, ktorá konala v úmysle získať prospech pre právnickú osobu. Právnická osoba má v takomto konaní procesné postavenie zúčastnenej osoby, ktoré je postavenie v porovnaní s obvineným slabšie.

➤ Medzi ochranné opatrenia ktoré je možné právnickej osobe uložiť patria:

A.1. Zhabanie peňažnej čiastky (§ 83a)

Zhabanie peňažnej čiastky je ochranným opatrením, ktoré v trestnom práve slúži ako sankcia pre právnickú osobu, v situáciách, keď osoba oprávnená konať za túto právnickú osobu porušila svoje povinnosti, v dôsledku čoho došlo k spáchaniu činu (hoci aj v štádiu pokusu) alebo k účasti na trestnom čine. Súd môže túto sankciu fakultatívne uložiť právnickej osobe, ak bol spáchaný trestný čin, hoci aj v štádiu pokusu, alebo ak došlo k účasti na trestnom čine v súvislosti s

- a) s výkonom oprávnenia zastupovať túto právnickú osobu,
- b) s výkonom oprávnenia prijímať rozhodnutia v mene tejto právnickej osoby,
- c) s výkonom oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto právnickej osoby, alebo
- d) so zanedbaním dohľadu alebo náležitej starostlivosti v tejto právnickej osobe.

Zhabanie peňažnej čiastky nemožno uložiť právnickej osobe, ktorej majetkové pomery ako dlžníka nemožno usporiadať podľa osobitného predpisu upravujúceho konkurzné konanie (tieto právnické osoby požívajú *tzv. konkurznú imunitu*), alebo ak by výkonom ochranného opatrenia bol postihnutý majetok štátu alebo Európskej únie, orgánu cudzieho štátu a medzinárodných organizácií verejného práva. Taktiež ho nemožno uložiť, ak došlo k zániku trestnosti činu premlčaním trestného stíhania alebo na základe účinnej ľútosti.

Zhabanie peňažnej čiastky môže súd uložiť od 800 eur do 1 660 000 eur. Pri určení výšky zhabania peňažnej čiastky súd prihliadne na závažnosť spáchaného trestného činu, rozsah činu, získaný prospech, spôsobenú škodu, okolnosti spáchania trestného činu a následky pre právnickú osobu. Zhabanie peňažnej čiastky súdom nie je možné uložiť kumulatívne spolu s ochranným opatrením zhabania majetku.

V prípade zlúčenia, splynutia alebo rozdelenia právnickej osoby súd uloží zhabanie peňažnej čiastky právnickému nástupcovi zaniknutej právnickej osoby. V tomto bode dochádza k čiastočnej aplikácii novej zásady trestnej zodpovednosti nástupcov právnických osôb.

Zaplatená alebo vymožená peňažná čiastka pripadá štátu, ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná.

A.2 Zhabanie majetku (§ 83b)

Druhou sankciou, ktorou je možné v súčasnosti postihnúť právnickú osobu v rámci trestného konania je zhabanie majetku. Zhabanie majetku je aplikovateľné za rovnakých základných podmienok ako zhabanie peňažnej čiastky, pričom musí byť naplnená ďalšia kumulatívna podmienka – spáchanie jedného z taxatívne stanovených trestných činov. Medzi tieto trestné činy patria:

- *nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 173 ods. 3*
- *obchodovanie s ľuďmi podľa § 179*
- *zverenie dieťaťa do moci iného podľa § 180 ods. 2 alebo 3 alebo § 181*
- *vydieranie podľa § 189 ods. 2 písm. c)*
- *hrubý nátlak podľa § 190 ods. 1, 3, 4 alebo 5 alebo § 191 ods. 3 alebo 4*
- *nátlak podľa § 192 ods. 3 alebo 4*
- *podielníctvo podľa § 231 ods. 2, 3 alebo 4 alebo § 232 ods. 3 alebo 4*
- *legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 ods. 1 alebo 2 alebo § 234*
- *falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov podľa § 270*
- *uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnené vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271 ods. 1*
- *výroba a držba falšovateľského náčinia podľa § 272 ods. 2*
- *skrátene dane a poisťného podľa § 276 ods. 2, 3 alebo ods. 4*
- *neodvedenie dane a poisťného podľa § 277 ods. 2, 3 alebo ods. 4*
- *daňový podvod podľa § 277a ods. 2 alebo ods. 3,*
- *nezaplatenie dane a poisťného podľa § 278 ods. 2 alebo 3*
- *porušenia predpisov o štátnych technických opatreniach na označenie tovaru podľa § 279 ods. 2 alebo 3*
- *teror podľa § 313 alebo § 314*
- *prijímanie úplatku podľa § 328 ods. 2*
- *falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky podľa § 352 ods. 6*
- *prevádzáčstvo podľa § 355 alebo § 356*
- *kupliarstvo podľa § 367 ods. 3*
- *výroba detskej pornografie podľa § 368*
- *rozširovanie detskej pornografie podľa § 369*
- *ohrozovania mravnosti podľa § 372 ods. 2 alebo 3*
- *terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme podľa § 419*
- *nedovolená výroba omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 3 alebo 4 alebo § 173 ods. 4*
- *legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 ods. 3 alebo 4*
- *založenie, zosnovanie a podporovanie zločineckej skupiny podľa § 296*

- *založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny podľa § 297*
- *prijímanie úplatku podľa § 328 ods. 3 alebo § 329 ods. 3*
- *podplácanie podľa § 334 ods. 2 alebo § 335 ods.*

Najvýraznejší rozdiel od predošlého ochranného opatrenia je spôsob jeho aplikácie - pokým zhabanie peňažnej čiastky môže súd uložiť fakultatívne, zhabanie majetku musí súd obligatórne uložiť pri naplnení zákonných podmienok.

Podobností so zhabaním peňažnej čiastky je viacero - rovnako ako pri zhabaní peňažnej čiastky zákon nepripúšťa uloženie tohto ochranného opatrenia osobám, ktoré požívajú konkurznú imunitu. Taktiež je tu využitá zásada zodpovednosti právneho zástupcu a analogicky k prvému prípadu, aj tu sa vlastníkom zhabaného majetku stáva štát (ak súd nerozhodne inak na základe vyhlásenej medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná).

Na jednej strane zákon vychádza z koncepcie obligatórneho uloženia zhabania majetku, na strane druhej zavádza aj liberačný dôvod na neuloženie zhabania majetku - súd zhabanie majetku neuloží, ak vzhľadom na závažnosť spáchaného trestného činu, rozsah činu, získaný prospech, spôsobenú škodu, okolnosti spáchania trestného činu, následky pre právnickú osobu alebo dôležitý verejný záujem je možné ochranu spoločnosti zabezpečiť aj bez zhabania majetku právnickej osoby (napr. uloženie a výkon zhabania majetku by mohlo mať za následok likvidáciu veľkého počtu pracovných miest). Ak súd neuloží zhabanie majetku, uloží právnickej osobe ochranné opatrenie zhabania peňažnej čiastky.

V zmysle ďalších ustanovení trestného zákona zhabanie majetku postihuje právnickú osobu v takom rozsahu, aký jej patrí pri výkone ochranného opatrenia zhabania majetku po ukončení konkurzného konania - výťažok zo speňaženia majetku, majetok vylúčený zo súpisu majetku podstát, majetok podliehajúci konkurzu, ak nedošlo k speňaženiu majetku.

B. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok

➤ Hmotnoprávne uzákonenie „nepravej trestnej zodpovednosti právnických osôb“ sa muselo premietnuť aj do procesnoprávných predpisov. V tejto súvislosti boli prijaté zmeny v zákone č. 301/2005 Z.z. týkajúce sa najmä nasledujúcich inštitútov a procesných štádií:

B.1 Zúčastnená osoba

Právnická osoba, ktorej má byť uložené ochranné opatrenie má v trestnom konaní postavenie zúčastnenej osoby: „Zúčastnená osoba je osoba, ktorej môže byť, podľa návrhu má byť, alebo bola zhabaná vec, peňažná čiastka alebo majetok (§ 45 TP).“

Právnická osoba ako zúčastnená osoba má v zmysle § 45 ods. 2 právo:

- e) *„po podaní návrhu na uloženie ochranného opatrenia vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam a dôkazom, o ktoré sa návrh opiera,*

- f) byť prítomná na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí, robiť na nich návrhy, predkladať dôkazy a nazerať do spisov,
- g) podávať v prípadoch ustanovených týmto zákonom opravné prostriedky, a to pri zaistení majetku v rozsahu podľa § 461b už pred podaním návrhu na uloženie ochranného opatrenia.“

Okrem citovaných práv má zúčastnená osoba v zmysle príslušných ustanovení Trestného poriadku ďalšie práva a povinnosti:

- a) právo byť poučený o jej právach (§ 45 ods. 3 TP),
- b) právo na tlmočníka a prekladateľa (§ 2 ods. 20 TP),
- c) právo zvoliť obvinenému obhajcu (§ 39 ods. 2 TP),
- d) právo dať sa zastupovať splnomocnencom (§ 53 ods. 1 TP),
- e) právo na navrátenie lehoty (§ 64 ods. TP),
- f) právo nazerať do spisu (§ 69 ods. 1 TP),
- g) právo predložiť znalecký posudok (§ 145 ods. 5 TP),
- h) právo na doručenie rozsudku (§ 173 ods. 1 TP) a trestného rozkazu (§ 354 TP),
- i) právo na preštudovanie spisu po skončení vyšetrovania (§ 208 TP),
- j) právo na podanie žiadosti o preskúmanie postupu policajta (§ 210 TP),
- k) právo na doručenie obžaloby (§ 240 TP),
- l) právo byť upovedomená o konaní hlavného pojednávania (§ 247 ods. 2 TP),
- m) právo po skončení výsluchov klásť obžalovanému a vypočúvaným doplňujúce otázky (§ 258 ods. 3, 272 ods. 1 TP),
- n) právo na záverečnú reč (§274 ods. 1 TP),
- o) povinnosť pri prvom úkone uviesť adresu, na ktorú sa jej majú písomnosti doručovať
- p) povinnosť oznámiť pri zmene adresy alebo spôsobu doručovania zmení, túto skutočnosť bez meškania príslušnému orgánu (§45 ods. 6 TP).

B.2 Ukladanie ochranných opatrení

Návrh na uloženie ochranného opatrenia zhabanie peňažnej čiastky alebo majetku môže prokurátor podať v rámci obžaloby alebo samostatne. Tento návrh nie je možné podať samostatne, ani ako súčasť obžaloby a taktiež ani súd nemôže ochranné opatrenie uložiť, ak v súvislosti s tým istým skutkom už súd o návrhu na uloženie ochranného opatrenia zhabania peňažnej čiastky alebo zhabania majetku tej istej zúčastnenej osobe alebo jej právnenému predchodcovi v trestnom konaní rozhodol, alebo ak bola tej istej právnickej osobe alebo jej právnenému predchodcovi v súvislosti s tým istým skutkom už uložená sankcia v inom konaní, a táto sankcia je dostatočná.

O uvedených ochranných opatreniach súd môže rozhodnúť na *hlavnom pojednávaní, trestným rozkazom* alebo na *verejnom zasadnutí ako osobitnom spôsobe konania*.

B. 3 Opravné konanie

Zmeny týkajúce sa práv a povinností zúčastnenej osoby sa dotkli aj systému opravných prostriedkov, týkajúce sa najmä oblasti odporu voči trestného rozkazu a návrhu na obnovu konania v prípade uloženia ochranného opatrenia voči právnickej osobe. V zmysle ustanovení Trestného poriadku môže podať v neprospech zúčastnenej osoby návrh na povolenie obnovy konania len prokurátor. V prospech zúčastnenej osoby môže podať návrh na povolenie obnovy konania prokurátor, zúčastnená osoba alebo jej právny nástupca.

B. 4 Vykonávacie konanie

Po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bolo uložené zhabanie peňažnej čiastky, zašle predseda senátu jeho rovnopis bez odôvodnenia orgánu štátnej správy (príslušnému podľa osobitného predpisu o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok). Tento orgán je oprávnený prijať peňažné plnenie zodpovedajúce nároku štátu zo zhabania peňažnej čiastky alebo v prípade omeškania zúčastnenej osoby s jeho dobrovoľným plnením v lehote, určenej v rozhodnutí, je oprávnený s nárokom alebo s jeho časťou nakladať spôsobom ustanoveným osobitným predpisom o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok (§ 461a TP).

Výkon zhabania peňažnej čiastky sa vykonáva analogicky ako trest popadnutia majetku. Ak sa zaistuje majetok právnickej osoby používaný na účely podnikania alebo zabezpečenia verejného záujmu, môže súd na návrh prokurátora alebo zúčastnenej osoby a v prípravnom konaní prokurátor aj bez návrhu súčasne s rozhodnutím o zaistení majetku alebo v priebehu tohto zaistenia rozhodnúť, že zúčastnená osoba je oprávnená zaistený majetok používať na určený účel v rámci bežnej činnosti právnickej osoby; právne úkony zúčastnenej osoby prekračujúce tento rozsah sú neplatné (§461b TP).

C. Vybrané problémy súčasnej platnej úpravy (*Správa o Slovenskej republike z tretej fázy hodnotenia prijatá pracovnou skupinou OECD pre podplácanie z dňa 15.júna 2012*)

➤ Podľa správy je nejasné, či musí existovať prepojenie na zodpovednosť zapojenej fyzickej osoby alebo osôb na to, aby bolo možné uplatniť ochranné opatrenia voči právnickej osobe. V slovenských odpovediach na dotazníky z tretej etapy sa uvádza, že je možné uložiť ochranné opatrenia právnickej osobe bez obvinenia fyzickej osoby: v § 7a Trestného zákona (*“Pôsobnosť na ukládanie ochranných opatrení”*) sa uvádza, že ochranné opatrenia sa použije aj vtedy, ak páchatel činu inak trestného nie je trestne zodpovedný. Avšak z odpovedí na dotazníky z tretej etapy, ako aj z rozhovorov s vyšetrovateľmi, prokurátormi a predstaviteľmi justície tiež nie je jasné, čo sa stane, ak fyzickej osobe nie je dokázaná vina alebo ak sa nenašiel konkrétny páchatel. Tento zmätok vyvolal otázky typu, napríklad čo by sa stalo, ak by Slovenská republika nemala príslušnosť nad fyzickou osobou, ktorá spáchala trestný čin alebo ak by fyzická osoba získala imunitu, či už za spoluprácu alebo za uplatnenie účinnej lúti.

➤ V správe sa taktiež konštatuje, že diskusia počas hodnotiacej návštevy neobjasnila, či je stíhanie právnických osôb povinné (ako pri fyzických osobách) alebo tu platí voľnosť rozhodovania prokuratúry. Úplný nedostatok vyšetrovaní, stíhaní alebo odsúdení akejkoľvek právnickej osoby za korupčné konanie poukazuje aspoň na istý minimálny priestor na voľnosť rozhodovania.

➤ Vo vzťahu k existujúcim sankčným možnostiam bola v správe vyjadrená obava o vymožitelnosť a proporcionalitu ustanovení upravujúcich zhabanie, týkajúce sa právnických osôb. Zo všeobecnejšieho uhla pohľadu sa zdá, že samotný fakt, že momentálne nie je otvorené žiadne vyšetrovanie žiadneho trestného činu, pri ktorom by prichádzalo do úvahy zhabanie, ukazuje na mieru neistoty v uplatňovaní ustanovení upravujúcich zhabanie podľa úpravy v paragrafoch 83a a 83b TZ. Počas hodnotiacej návštevy prejavili vyšetrovatelia, prokurátori a predstavitelia justície veľkú mieru zmätenosti z mechanizmu týchto ustanovení, čo vyvoláva ďalšie obavy o jednoznačnosti týchto ustanovení.

➤ V súvislosti so „sankciami“, ktoré sa ukladajú právnickým osobám, majú hlavní hodnotitelia prahovú otázku, či sa ustanovenia slovenského Trestného zákona upravujúce zhabanie dajú nazývať „sankciami“, keďže slovenský právny poriadok nepozná jasnú koncepciu zodpovednosti právnických osôb.

PRÁVNA ANALÝZA K PODMIENKAM STANOVENÝM V PODNETE

➤ V podnete občianskeho združenia je prijatie trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb podmienené nasledujúci požiadavkami:

- **A) Retroaktivita zákona od 1. 1. 1990**
- **B) Maximálne zameranie na využitie inštitútu vysokých pokút**
- **C) Inštitút prepadnutia majetku, tak ako je tomu v zahraničí**
- **D) Riešenie trestnej zodpovednosti právnych nástupcov právnických osôb**

Ad A.) Retroaktivita od 1. 1. 1990

➤ Požiadavka retroaktivity zákona upravujúceho trestnoprávnu zodpovednosť právnických osôb je neprijateľná z dôvodu rozporu s princípmi právneho štátu a zásadami trestného práva.

➤ Zásada „*nullum crimen, nullum poena sine lege*“ je ústavnou zásadou vyjadrenou v čl. 50 ods. 6 Ústavy Slovenskej republiky: „*Trestnosť činu sa posudzuje a trest sa ukladá podľa*

zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný. Neskorší zákon sa použije, ak je to pre páchatela priaznivejšie.“ Okrem Ústavy Slovenskej republiky je táto zásada súčasťou:

- Listiny práv a slobôd (čl.40)
- Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (čl.11)
- Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach
- Rímskeho štatútu medzinárodného trestného súdu

V odbornej literatúre je prezentovaný názor, že „táto zásada je akceptovaná a presadzovaná v trestnom práve fakticky vo všetkých európskych demokratických krajinách. Obsahom tejto zásady je, že nikto nemôže byť trestaný za čin, ktorý v čase jeho spáchania nebol zákonom označený za trestný čin. To znamená, že trestné právo sa nemôže aplikovať spätne. Je to vyjadrenie zákazu retroaktivity v neprospech páchatela.“ (Ivor, J.: Trestné právo hmotné 1. Bratislava: Iura Edition, 2010. str. 54).

➤ S analogickou situáciou sa pri prijatí zákona č. 224/2010 Z.z. a nepravnej trestnej zodpovednosti argumentačne vyrovnali nasledovne: „Zavedenie trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb, hoci nepravnej, je vo svojej podstate otázkou rozširovania trestnosti určitých zákonom definovaných konaní, preto sa navrhuje aplikovať v rámci prechodných ustanovení novú právnu úpravu len na trestné čin spáchané po účinnosti návrhu zákona.“ (Dôvodová správa k zákonu č. 224/2010 Z.z).

➤ Ak by sa koncepcia retroaktívnej trestnej zodpovednosti právnických osôb stala súčasťou návrhu, znamenalo by to trestanie právnických osôb za minulé činnosti, ktoré boli v čase ich konania beztrestné. Takáto úprava by bola v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Ad. B) Maximálne zameranie na využitie inštitútu vysokých pokút

➤ Požiadavka na využitie inštitútu vysokých pokút je napriek definičnej nejednoznačnosti (*autor podnetu nekvantifikuje hranicu vysokej pokuty*) oblasťou, ktorej zohľadnenie je pre budúci návrh zákona relevantné.

➤ Vychádzajúc z dôvodových správ predchádzajúcich návrhov je možné abstrahovať tendenciu smerujúcu k vytváraniu osobitného katalógu trestov, ktoré sú „šité na mieru“ právnickým osobám. Je pochopiteľné, že pre právnické osoby sa javia ako najefektívnejšie a najviac vhodné najmä **majetkové tresty**, teda tresty, ktoré sa dotknú právnickej osoby v jej najcitlivejšej oblasti.

➤ V dôvodovej správe k vládnemu návrhu z roku 2004 sa pri téme finančných sankcií uvádza: „V tejto súvislosti nemožno akceptovať námietky, že takto dochádza ku kolektívnemu potrestaniu malých akcionárov a iných oprávnených osôb, majúcich vzťah k majetku právnickej osoby, lebo zákon ustanovuje, aby hmotné tresty zasahovali priamo do vnútorného majetkového usporiadania právnických osôb. Pritom treba mať na zreteli, že aj pri potrestaní fyzických osôb zhoršenie hmotných

pomerov vzniká nielen páchatelovi, ale aj osobám z jeho blízkeho okolia a to ešte v oveľa citeľnejších podobách.“ (Dôvodová správa k vládnemu návrhu z roku 2004).

➤ V prípade zavedenia vysokých pokút existuje odôvodnené očakávanie, že takýto postih bude mať vhodný odstrašujúci a preventívny účinok a budú schopné ovplyvniť chovanie právnických osôb želaným smerom. Predpokladá sa, že sankcie, ktoré majú „ekonomickú povahu a sú často prísnejšie než v prípade fyzických osôb, čo sa ukazuje ako zolášť efektívny regulátor kolektívneho chovania. To všetko by malo aktivizovať zodpovedných pracovníkov právnických osôb, aby v rámci svojich možností ovplyvňovali fungovanie korporácie spoločensky žiaducim smerom. Kumulácia individuálnej a kolektívnej zodpovednosti je vedená cieľom zvýšiť regulatívny účinok trestného práva.“ (Dôvodová správa k vládnemu návrhu z roku 2004).

➤ Vo vzťahu k maximalizácii sankčného systému v oblasti finančných pokút je zároveň nutné pripomenúť, že pokuty nie sú jediným druhom sankcií, ktoré môžu spĺňať odstrašujúci a preventívny účinok. Keďže v súčasnosti neexistuje možnosť priamo potrestať právnickú osobu finančnou pokutou, nie je možné overiť správnosť predpokladu o priamej úmere medzi výškou hrozacej pokuty a množstvom páchania protispoločenských činov. Keďže páchanie trestnej činnosti je komplexným negatívnym javom, ktorého jednotlivé formy môžu mať v spoločnosti rôzny charakter, považuje sa za vhodné vytvoriť taký okruh trestov, ktorý by aplikujúcemu orgánu v rámci rozhodovania umožnil zohľadniť všetky špecifiká daného prípadu a zvoliť najvhodnejší trest. Ak by bola legislatíva v oblasti trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb zameraná výhradne na (maximalizované – vysoké a prísne) finančné pokuty, obmedzilo by to možnosť súdov vhodne a adekvátne potrestať právnickú osobu, ktorej činnosť nebola z pohľadu celospoločenskej nebezpečnosti až taká výrazná. Idea rozšírenia sankčného aparátu za súbežného využitia inštitútu vysokých pokút je myšlienkou, z ktorej sa vychádza aj v nasledujúcich častiach analýzy.

Ad. C) Inštitút prepadnutia majetku, tak ako je tomu v zahraničí

➤ Požiadavka na prijatie zákonnej úpravy obsahujúcej trest prepadnutia majetku sa javí ako relevantná požiadavka, aj vzhľadom na skutočnosť, že takýto trest sa v predchádzajúcich návrhoch zákonov už objavil.

➤ Pri riešení problematiky vhodných trestov pre právnické osoby je vhodné upozorniť názor, ktorý bol formulovaný v hodnotiacej správe pracovnej skupiny OECD a jeho obsahom bolo odporúčanie, aby Slovenská republika:

- *prehodnotila terajší systém “preventívnych opatrení vo forme zhabania” a zrušila paragrafy 83a a 83b TZ zo svojho Trestného zákona;*
- *zaviedla do svojho právneho poriadku účinné, primerané a odrádzajúce sankcie, vrátane peňažných sankcií;*
- *zabezpečila, aby boli koncepcie zhabania a peňažných trestov vzájomne oddelené;*

- zabezpečila, aby bol rozsah právnických osôb podliehajúcich sankciám dostatočne široký, aby zahŕňal spoločnosti vo vlastníctve štátu a pod kontrolou štátu.

➤ Vychádzajúc z odporúčaní môžeme konštatovať, že okrem zmeny existujúceho sankčného aparátu (ktorého súčasťou môže byť aj prepadnutie majetku, ktoré ako trest spĺňa požiadavky účinnosti, primeranosti a odrádzania od trestnej činnosti), sa vyžadujú aj **ďalšie zmeny, a to najmä rozšírenie pôsobnosti zákona aj na podniky vo vlastníctve a pod kontrolou štátu.**

➤ Požiadavka primeranosti sankcie musí zohľadniť aj ďalšie dopady uloženej sankcie na ostatné subjekty - režim zodpovednosti právnických osôb by totiž mal chrániť a brať do úvahy aj záujmy tretích osôb (napr. akcionárov a zamestnancov právnickej osoby).

Ad. D) Riešenie trestnej zodpovednosti právnych nástupcov právnických osôb

➤ Požiadavku trestnej zodpovednosti právnych nástupcov právnických osôb je možné považovať za racionálnu požiadavku, ktorá bola presadzovaná aj v predchádzajúcich návrhoch zákonov.

➤ Vládny návrh z roku 2004 upravoval túto problematiku v § 122 nasledovne:

- právny nástupca bol zodpovedný, ak vedel alebo mohol vedieť, že právnická osoba spáchala čin, ktorý vykazuje znaky trestného činu.

➤ Vo vládnom návrhu z roku 2005 bola táto problematika riešená nasledovne:

- právny nástupca bol zodpovedný len vtedy, ak štatutárny orgán alebo jeho člen, dozorný orgán alebo jeho člen alebo iná osoba oprávnená konať alebo rozhodovať za právnickú osobu vedel alebo mohol vedieť, že právnická osoba spáchala čin, ktorý vykazuje znaky trestného činu.

➤ Trestnú zodpovednosť nástupcov právnických osôb rieši aj česká právna úprava, ktorá za týmto účelom zakomponovala do systému trestného práva novú „*zásadu trestnej zodpovednosti nástupcov právnických osôb.*“

➤ Prijatím takejto úpravy dochádza k zrušeniu kauzálnej nadväznosti spáchania trestného činu na konanie páchatel'a. V súčasnom systéme trestného práva platí, že smrťou páchatel'a dochádza k zániku trestnoprávneho vzťahu. Zavedením novej zásady trestnej zodpovednosti nástupcov sa tento stav mení. V súčasnosti je táto zásada súčasťou aj slovenskej právnej úpravy v rámci ustanovení trestného zákona o ochranných opatreniach (§83a, § 83b).

- Česká právní úprava zakotvila túto zásadu nasledovným spôsobom:
 - trestná zodpovednosť právnickej osoby prechádza na **všetkých jej právnych nástupcov**.
 - ak existuje viacero právnych nástupcov, súd zohľadní pri rozhodovaní o druhu a výmere trestu to, v akom rozsahu prešli na jednotlivých nástupcov výnosy, úžitky a iného výhody zo spáchaného trestného činu, prípadne, v akom rozsahu pokračuje nástupca v trestnej činnosti.

- Existencia trestnej zodpovednosti právneho zástupcu právnickej osoby predstavuje efektívny prostriedok, ktorý zamedzuje tomu, aby sa právnická osoba vyhla dôsledkom trestnej zodpovednosti.

- Podľa dôvodovej správy k českému zákonu bola jej vzorom rakúska právna úprava (z roku 2005), ktorá stanovovala zodpovednosť nástupcu bezprostredne od okamžiku vzniku nástupníctva. Česká právna úprava taktiež zohľadňuje špecifické procesné postupy občianskeho a obchodného práva týkajúce sa zmeny právnickej osoby.

STANOVISKO
K OTÁZKAM NASTOLENÝM V PODNETE

➤ K požiadavkám a podmienkam, ktoré boli uvedené v podnete Vášho združenia, uvádzame na základe analýzy tieto stanoviská:

- Retroaktivita zákona od 1. 1. 1990

NEGATÍVNE STANOVISKO - NEODPORÚČAME

- Maximálne zameranie na využitie inštitútu vysokých pokút

POZITÍVNE STANOVISKO - ODPORÚČAME ZA PREDPOKLADU
SYSTEMATICKÉHO ZOSÚLADENIA S OSTATNÝMI DRUHMI SANKCIÍ

- Inštitút prepadnutia majetku, tak ako je tomu v zahraničí

POZITÍVNE STANOVISKO - ODPORÚČAME ZA PREDPOKLADU
SYSTEMATICKÉHO ZOSÚLADENIA S OSTATNÝMI DRUHMI SANKCIÍ

- Riešenie trestnej zodpovednosti právnych nástupcov právnických osôb

POZITÍVNE STANOVISKO - ODPORÚČAME

Dovoľujeme si uviesť, že stanovisko vyjadruje výhradne odborný názor Legislatívneho a právneho tímu politického hnutia OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO) a bolo vypracované na základe Vašej žiadosti. Stanovisko sa obmedzuje na preskúmanie a posúdenie tých podkladov, ktoré nám boli z Vašej strany poskytnuté ako relevantné, pričom s prihliadnutím na platné právne predpisy týkajúce sa poskytovania právneho poradenstva ho nemožno považovať za záväzné a komplexné posúdenie Vášho prípadu. Stanovisko nie je určené na použitie pred súdmi alebo inými orgánmi, či právnickými osobami alebo fyzickými osobami a nemožno ho považovať za poskytovanie právnych služieb v zmysle zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii. Preto ak mienite, hoci aj na základe informácií vyplývajúcich z tohto stanoviska, podniknúť určité právne kroky s cieľom domôcť sa svojich práv a oprávnených záujmov, odporúčame Vám, aby ste sa predtým obrátili na osoby, ktoré sú oprávnené poskytnúť Vám v zmysle osobitných zákonov právne alebo iné služby (napr. advokát, notár alebo znalec). Z uvedeného vyplýva, že Legislatívny a právny tím OLaNO nenesie zodpovednosť voči Vám alebo inej osobe z dôvodu, že boli prijaté rozhodnutia alebo podniknuté určité kroky, ktoré by sa opierali o informácie uvedené v tomto stanovisku, ani za prípadné škody spôsobené aplikáciou tohto stanoviska.